

Bankers' Talk

Household Debt

สำหรับท่านผู้อ่านที่ติดตามข่าวเศรษฐกิจการเงินอยู่เป็นประจำ ย่อมคุ้นเคยดีว่า ปัญหาหนี้ครัวเรือนไทยถือเป็นหนึ่งในข่าวฮอตฮิตตามหน้าหนังสือพิมพ์ตลอดช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา Bankers' Talk ฉบับนี้ ขอนำท่านผู้อ่านไปทำความรู้จักกับหนี้ครัวเรือนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นถึงสาเหตุของปัญหา องค์ประกอบของหนี้ครัวเรือน และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบสถาบันการเงินไทยว่ามีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งทำความรู้จักกับมาตรการ Debt Service Ratio ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรการที่หลายประเทศนำมาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหานี้ครัวเรือน

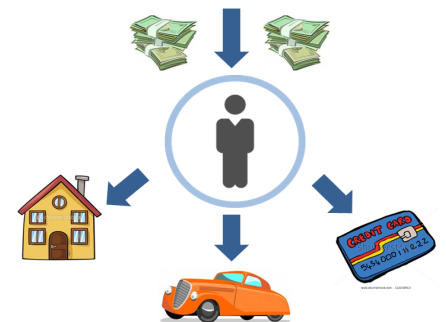

ทำความรู้จักกับหนี้ครัวเรือน

ท่านผู้อ่านที่เคยเห็นข่าวหนี้ครัวเรือนตามหน้าหนังสือพิมพ์อาจสงสัยว่าหนี้ครัวเรือนที่พูดถึงกันอยู่ทุกวันนี้มันรวมหนี้อะไรบ้าง ตามนิยามของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) หนี้ครัวเรือน หมายถึง เงินที่กู้ยืมที่สถาบันการเงินให้แก่บุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ ซึ่งบุคคลธรรมดาอาจนำเงินที่กู้ยืมไปใช้เพื่อการใช้จ่ายใช้สอยต่างๆ หรือเพื่อประกอบธุรกิจ โดยข้อมูลหนี้ครัวเรือนจะครอบคลุมเฉพาะเงินที่กู้ยืมของสถาบันการเงินที่ ธปท. เก็บข้อมูลได้ ดังนั้น หนี้ครัวเรือนในที่นี้จึงไม่รวมหนี้นอกระบบ

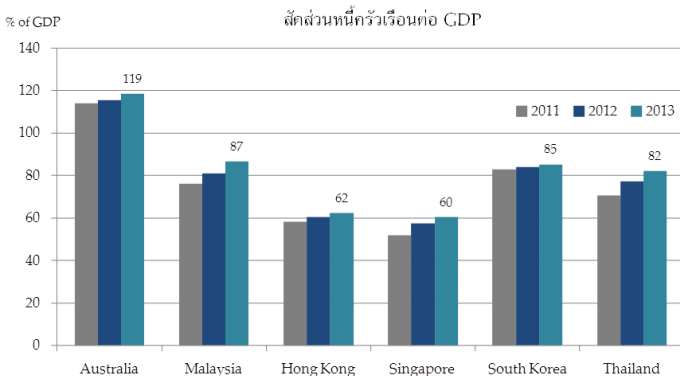
โดยทั่วไปแล้ว หนี้ครัวเรือนหากอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจการเงิน (เช่น การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากร) ย่อมจะช่วยสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ผ่านเงินกู้ยืมที่ครัวเรือนนำไปใช้ในการอุปโภคบริโภคหรือประกอบธุรกิจต่างๆ อย่างไรก็ตาม หากหนี้ครัวเรือนอยู่ในระดับสูงต่อเนื่องเป็นเวลานานจนไม่สอดคล้องกับระดับรายได้ ก็อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนจนเป็นปัญหาต่อสถาบันการเงินที่ปล่อยกู้ได้

- ธนาคารพาณิชย์
- สถาบันการเงินเฉพาะกิจที่รับฝากเงิน
- สหกรณ์ออมทรัพย์
- บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์
- บริษัทบัตรเครดิต ลิซซิ่ง และสินเชื่อส่วนบุคคล
- อื่น ๆ เช่น บริษัทประกันภัยและประกันชีวิต
บริษัทหลักทรัพย์ โรงรับจำนำ ฯลฯ

ปรากฏการณ์หนี้ครัวเรือนสูงในไทยและต่างประเทศ

ในกรณีของประเทศไทย หนี้ครัวเรือนขยายตัวเร่งขึ้นมากในช่วงปี 2554-2555 โดยประเภทสินเชื่อที่เร่งตัวขึ้นมากที่สุด คือ สินเชื่อเพื่อเช่าซื้อรถยนต์ สาเหตุหลักที่ทำให้หนี้ครัวเรือนไทยสูงขึ้น ได้แก่ (1) นโยบายคืนภาษีรถยนต์คันแรกของภาครัฐ และ (2) ภาวะอัตราดอกเบี้ยต่ำซึ่งเอื้อต่อการก่อหนี้ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสริมอื่นๆ เช่น ความต้องการกู้ยืมเพื่อซ่อมแซมหลังน้ำท่วมปี 2554 และการแข่งขันปล่อยสินเชื่อรายย่อยของสถาบันการเงิน ส่วนหนึ่งเพราะธุรกิจขนาดใหญ่หันไประดมทุนผ่านการออกหุ้นกู้แทน

ไม่ใช่แค่ประเทศไทยเท่านั้นที่มีปัญหาหนี้ครัวเรือนสูง แต่ปรากฏการณ์นี้ยังเกิดขึ้นกับหลายประเทศทั่วโลก ทั้งในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ออสเตรเลีย และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น มาเลเซีย เกาหลีใต้ โดยเฉพาะมาเลเซียซึ่งมีสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP สูงถึงร้อยละ 87 ในปี 2013 นับว่าสูงที่สุดในกลุ่มอาเซียน โดยการเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือนในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นผลจากภาวะอัตราดอกเบี้ยต่ำจากการดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายเป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐ

มาตรการเพื่อแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนในต่างประเทศ: Debt Service Ratio

การกำหนดระดับ Debt Service Ratio (DSR) หรือสัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้ เป็นหนึ่งในมาตรการที่สามารถนำมาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนได้ โดยหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลสถาบันการเงินสามารถบังคับใช้หรือขอความร่วมมือไม่ให้สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อแก่ผู้ที่มีระดับ DSR สูงเกินกว่าระดับที่หน่วยงานกำกับดูแลเห็นว่าอาจส่งผลให้ผู้กู้เริ่มมีปัญหาในการชำระหนี้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสถาบันการเงินที่ปล่อยกู้ได้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดระดับ DSR ของผู้กู้ที่ไม่เกิน 60% หมายความว่าผู้กู้ที่มีรายได้เฉลี่ย 100 บาทต่อเดือน และมีหนี้ที่ต้องจ่ายเกินกว่า 60 บาทต่อเดือนแล้ว จะไม่สามารถกู้ยืมเงินเพิ่มเติมจากสถาบันการเงินได้อีก

หลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย เช่น มาเลเซีย ซ่งกิง สิงคโปร์ มีการนำมาตรการ DSR มาใช้ในการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนหรือปัญหาฟองสบู่ในภาคเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น มาเลเซียซึ่งมีปัญหาหนี้ครัวเรือนสูงนำ DSR มาใช้กับสินเชื่อทุกประเภทที่ปล่อยกู้กับครัวเรือนที่มีความเปราะบางสูง (vulnerable borrowers) ขณะที่ซ่งกิงซึ่งมีปัญหาฟองสบู่ในราคาอสังหาริมทรัพย์ ได้นำมาตรการ DSR มาใช้กับสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยลดความร้อนแรงของราคาอสังหาริมทรัพย์

ตัวอย่างมาตรการ DSR ในต่างประเทศ

ประเทศ	มาเลเซีย	ซ่งกิง	สิงคโปร์
ขอบเขตของสินเชื่อ	สินเชื่อประเภทที่ให้แก่ vulnerable borrowers*	สินเชื่อที่อยู่อาศัย	สินเชื่อที่อยู่อาศัย
ระดับที่กำหนด	60%	สำหรับผู้ที่ยังไม่มียอดคงค้างสินเชื่อที่อยู่อาศัย: • Base-DSR cap: 50% • Stress-DSR cap: 60% (รวมถึงฐานดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 3%) สำหรับผู้ที่มียอดคงค้างสินเชื่อที่อยู่อาศัยตั้งแต่ 1 หลังขึ้นไป: • Base-DSR cap: 40% • Stress-DSR cap: 50% (รวมถึงฐานดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 3%)	60%

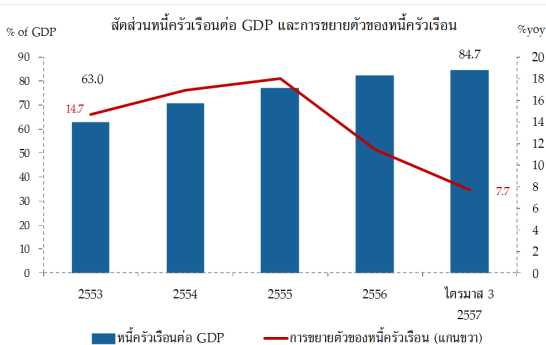
* Vulnerable borrowers โดยทั่วไปครอบคลุมถึงผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 5000 ริงกิตต่อเดือน กรณีอาศัยอยู่ในเขตเมือง และน้อยกว่า 3000 ริงกิตต่อเดือน สำหรับชนบท

อย่างไรก็ตาม การนำมาตรการ DSR มาใช้มีความท้าทายอยู่หลายประเด็น โดยเฉพาะการจัดเก็บข้อมูลหนี้และรายได้ที่จะนำมาใช้คำนวณ DSR ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของข้อมูลให้ชัดเจนเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น นิยามของรายได้ ความครอบคลุมของหนี้ที่นำมาใช้คำนวณ และการประเมินรายได้ของผู้ที่ไม่มีรายได้ประจำ เป็นต้น

สถานการณ์หนี้ครัวเรือนและมาตรการของไทยในปัจจุบัน

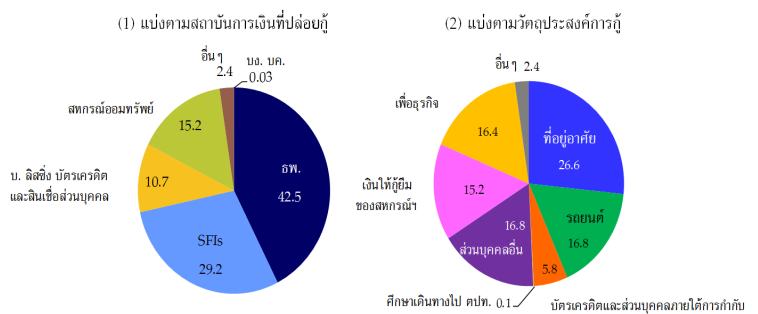
แม้มาตรการ DSR จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่หลายประเทศนำมาใช้แก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน แต่สำหรับประเทศไทยอาจยังไม่มีมาตรการนี้มาใช้ในทันที เนื่องจากสถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทยเริ่มปรับดีขึ้นแล้วตั้งแต่ปี 2556 โดยหนี้ครัวเรือนขยายตัวชะลอลงต่อเนื่อง ตามภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวและสถาบันการเงินเพิ่มความเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น โดยข้อมูลล่าสุด ณ สิ้นไตรมาสที่ 3 ปี 2557 หนี้ครัวเรือนมียอดคงค้าง 10.22 ล้านล้านบาท ขยายตัวเพียงร้อยละ 7.7 ชะลอลงมากเมื่อเทียบกับช่วงที่ขยายตัวสูงสุด (ไตรมาสที่ 2 ปี 2555) ที่ร้อยละ 18.1 อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ปรับเพิ่มขึ้นเล็กน้อยมาอยู่ที่ร้อยละ 84.7 ส่วนหนึ่งเพราะ GDP ที่เป็นตัวส่วนของสัดส่วนนี้ยังขยายตัวได้ต่ำกว่าการขยายตัวของหนี้

นอกจากนี้ ผลกระทบของหนี้ครัวเรือนต่อระบบสถาบันการเงินไทยคาดว่าจะยังค่อนข้างจำกัด เนื่องจากผู้ปล่อยกู้หลักแก่ภาคครัวเรือน 3 อันดับแรก ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจ และสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนรวมกันถึงประมาณร้อยละ 87 ของหนี้ครัวเรือนทั้งระบบ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทางการและมักมีการดูแลความเสี่ยงของตนเอง นอกจากนี้ เมื่อดูจากวัตถุประสงค์การกู้ยืมพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่กู้ยืมเพื่อใช้ลงทุนในสินทรัพย์ เช่น บ้าน รถยนต์ และเพื่อประกอบธุรกิจ มากกว่านำไปใช้จ่ายส่วนบุคคล โดยในส่วนของสินเชื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อรถยนต์นั้นเป็นสินเชื่อที่มีหลักประกัน ซึ่งสถาบันการเงินสามารถยึดเพื่อขายชำระหนี้ได้หากผู้กู้ผิดนัดชำระหนี้

ปัจจุบัน สิ่งที่ ธพท. มุ่งเน้นและดำเนินการอยู่ คือ การสร้างวินัยทางการเงินแก่ภาคครัวเรือน และการขยายฐานสมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เพื่อให้กลไกตลาดทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งอยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมด้านฐานข้อมูลในกรณีที่มีความจำเป็นต้องนำมาตรการ DSR มาใช้ในอนาคต

องค์ประกอบหนี้ครัวเรือน ณ สิ้นไตรมาสที่ 3 ปี 2557

ผู้เขียน: สุกฤตา สงวนพันธุ์
ผู้วิเคราะห์อาวุโส ฝ่ายกลยุทธ์สถาบันการเงิน